

Н.Д. МАКСИМЕНКО, студент, НТУ «ХП»

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні проблеми малого бізнесу в Україні. Зокрема, увага приділяється аналізу взаємодії держави і малого бізнесу. Сформульовані пропозиції щодо підтримки підприємництва в Україні з боку держави. Бібліогр.: 11 назв.

Ключові слова: малий бізнес, держзакупівля, кредит, фінанси, економічний розвиток.

Вступ. Аналіз наукових праць і публікацій останніх років свідчить про актуальність проблеми співпраці держави з малим бізнесом в Україні. Дослідженням цієї проблеми займалися такі вітчизняні вчені, як К.О. Ващенко, В.Є. Воротін, В.М. Геєць, Ю.Б. Іванов, О.Ю. Мазур, І.І. Сахарцева, Л. В.Таратута та інші. Разом з тим, ця проблема залишається невирішеною, так як недосконале законодавство та регуляторна політика держави негативно впливають на стан та розвиток суб'єктів малого підприємництва.

Метою статі є виявлення сучасних проблем функціонування малого бізнесу в Україні та формулювання пропозицій щодо державної підтримки та стимулювання розвитку малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Малий бізнес відіграє важливу роль в економіці розвинених країн, де його частка складає 50-70 % від валового внутрішнього продукту. В Україні за різними оцінками цей показник становить лише 5-10 %.

Функціонування малого підприємництва в Україні відбувається в умовах несприятливого та часто змінюваного інституційного середовища, одним із прикладів цього є Податковий кодекс від 02.12.2010 року № 2755-VI. Із-за несприятливих умов для розвитку малого бізнесу скорочується кількість робочих місць, знижується платоспроможність населення, що призводить до подальшого його розмежування за соціальним статусом. За даними Центру економічного розвитку в 2012 році, показник зайнятості у малому бізнесі скоротився з 6 млн. (2010 рік) до 4.5 млн. [1]. Як зазначив міністр економічного розвитку та торгівлі України: – «Тиск на малий бізнес в Україні супроводжується руйнуванням українського середнього класу населення» [2]. В той же час, оскільки держава не в змозі самостійно створити достатню кількість робочих місць, саме малому бізнесу належить важлива роль у зниженні рівня безробіття. Тому, підтримка малого бізнесу повинна бути ключовим пріоритетом державної економічної політики.

Україна на сьогодні в рейтингу країн світу за показником створення ними сприятливих умов ведення бізнесу, який був підготовлений на основі дослідження, що регулярно проводиться Світовим банком (World Bank) і Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), посідає 137 місце, тим самим поступаючись Росії (112 місце), Грузії (9 місце) та Сполученим Штатам Америки (4 місце) з 185 країн, які досліджувались [3].

У рамках дослідження здійснюється збір і аналіз всебічних кількісних даних для зіставлення умов регулювання підприємницької діяльності між країнами. Дане дослідження містить рейтинг країн світу за показником ведення бізнесу, який розраховується по середньому арифметичному десяти контрольних індикаторів, таких як: 1) реєстрація підприємств; 2) отримання дозволів на будівництво; 3) підключення до системи електропостачання; 4) реєстрація власності; 5) кредитування; 6) захист інвесторів; 7) оподаткування; 8) міжнародна торгівля; 9) забезпечення виконання контрактів; 10) ліквідація підприємств. При розрахунку не враховуються такі змінні, як макроекономічна політика, якість інфраструктури, кваліфікація робочої сили, коливання валютних курсів, думки інвесторів, безпека і рівень корупції. Таким чином, умови організації та ведення бізнесу розглядаються без урахування політичних аспектів, винятково на рівні законодавчих положень і нормативів. Для України найгіршим показником виявилось отримання дозволів на будівництво (183 місце), а найвигіднішим виявилось кредитування (23 місце). Всі інші показники знаходяться після 117 позиції в рейтингу.

За результатами дослідження можна дійти висновку, що середовище існування є несприятливим для малого бізнесу України. Держава для ведення господарської діяльності не може створити якісні правила, які б були прозорими і могли б використовуватись всіма господарськими суб'єктами.

Ключовими проблемами розвитку малого бізнесу є.

1) Співпраця з державою. Важливою проблемою в співпраці залишається те, що майже всі програми по стимулюванню розвитку малого бізнесу, хоча юридично і закріплені, та вони не діють.

2) Неадекватна система кредитування. На сьогодні великою проблемою у розвитку малого бізнесу є саме фінансування. Малі підприємства не є привабливим позичальником для фінансових установ, оскільки не мають можливості надати заставу, що обумовлює великі ризики для банку. Проаналізувавши відсоткові ставки кредитування малого бізнесу в українських банківських установах, можна зазначити, що середня ставка складає 23,3 % [4]. Кредити видаються тільки тим, чий бізнес є стабільним та діє не менше 12 місяців від дати реєстрації. Мінімальний розмір кредиту для малого бізнесу складає 20 тис. грн. та незважаючи на це фінансові установи не бажають видавати кредити новачкам. Темпи видавання кредитів в 2011 році зросли лише на 5-8 %.

В економічно розвинутих державах, наприклад, США, Китаї, Німеччині, для підприємців працює програма Start-Up, яка дозволяє одержати пільговий кредит, а також можливість отримання безоплатного кредиту на створення першого робочого місця. У державному бюджеті України закладена така процедура кредитування малого бізнесу, як компенсація процента за кредитами з боку бюджету. Але дана процедура не працює, оскільки держава намагається утримати себе від зайвих витрат, які виникають через корупцію.

3) Складність регуляторних процедур. Практично відбувається імітація реформ, коли декларується необхідність дерегуляції як однієї зі складових такої реформи (скорочення дозволів, ліцензій тощо) та функціонування таких реформ відбувається в дуже повільному темпі. На думку Президента Центру економічного розвитку, основний акцент ставиться не на спрощення та здешевлення основних процедур контролю та звітності, а навпаки на вирівнювання регуляторних прав як для дрібного, так і для великого бізнесу [1]. Наприклад, підприємець на загальній системі оподаткування повинен витратити на адміністрування та сплату податків 82 робочі дні, що складає більше третини робочого часу.

4) Фіскальне навантаження на дрібний бізнес в умовах загальної системи оподаткування складає понад 55 %, а з урахуванням амортизаційних нарахувань, які фізичні особи не можуть відносити до валових витрат, видаткове навантаження становить майже 90 %. Аналізуючи проблеми оподаткування в Україні, можна відмітити, що податки в Україні вносяться першочергово, від отримання прибутку, тим самим не даючи малому бізнесу розвиватися.

Не зважаючи на відсутність системних заходів з боку держави щодо удосконалення умов функціонування малого бізнесу, окремі депутатські групи роблять свій внесок у розвиток малого підприємництва. Так, було створено проект «Зелена книга малого бізнесу 2012» [5], функцією якого є опитування підприємців малого бізнесу та формулювання основних проблем, які накопичилися за великий проміжок часу, для подальшого їх вирішення.

В результаті опитування було виявлено такі додаткові проблеми, з якими стикається малий бізнес.

1. Пенсійне страхування та пенсійна система, що турбують малий бізнес на рівні з оподаткуванням. Підприємець намагається втримати і так не великий прибуток, тим самим виходячи «в тінь» і не сплачуючи соціальні внески. Це, в свою чергу, негативно вплине в майбутньому на його пенсійне забезпечення з боку держави.

2. Сплата податків. Представники вільних професій – дантисти, адвокати, художники, косметологи, автомеханіки – часто проводять розрахунки з клієнтами без відповідного документального оформлення, що, звичайно, заборонено законом. Пояснюється таке ведення бізнесу дуже вели-

кими податковими ставками і необхідністю робити досить серйозні відрахування, що суттєво обтяжує малий бізнес законослухняних підприємців.

3. Державні закупівлі. Малі підприємства можуть брати участь у державних закупівлях, але на сьогодні бере участь тільки обмежена кількість таких підприємств, оскільки існують штучні бар'єри як в самому законі «Про Державні закупівлі» [6] так і в практиці організації державних закупівель. [7] Наприклад, один з бар'єрів полягає в тому, що в державних закупівлях можуть брати участь лише підприємства, що одержують пряму або непряму підтримку з держбюджету. Але ні в одному нормативно-правовому акті України не міститься визначення такої підтримки.

4. Проблеми митного контролю. На сьогодні за даними статистики [8] обсяги товарів, які перевозяться через митницю, різко зменшилися та посилилася тенденція перевозити товар незаконним шляхом. Проблема полягає в обмеженні кількості ввозу товарів і, в разі перевищення цієї кількості, необхідності письмового декларування, сплати 20 відсотків від митної вартості, а також сплати ПДВ та у встановлених законодавством випадках акцизного та інших зборів.

5. Перевіряючі органи. Недосконалість законодавства в Україні, що регулює діяльність органів, які перевіряють малі підприємства, призводить до зростання дискреційних повноважень представників контролюючих органів, грошових витрат, пов'язаних із корупцією та великих втрат робочого часу підприємцями.

Всі ці проблеми гальмують розвиток малого підприємництва в Україні. Малий бізнес в Україні має піднятися до рівня розвинених країн і стати потужним рушієм економічного і соціального розвитку держави, а для цього необхідно знайти консенсус між владою та бізнесом щодо альтернативних систем оподаткування, зменшити податковий тягар на малий бізнес, спростити реєстрацію та ліквідацію підприємств, стимулювати розвиток малого підприємництва за рахунок створення інвестиційних та фінансово-кредитних механізмів підтримки. Також необхідне негайне впровадження виваженої регуляторної політики, усунення бар'єрів, з якими стикаються малі підприємства, встановлення прозорих правил, що надасть можливість подальшого розвитку малого підприємництва як невід'ємного сегменту ринкової економіки.

Висновки. Враховуючи, що розвиток малого підприємництва є одним з найважливіших чинників розвитку ринкової економіки, особливо в умовах економічної і політичної нестабільності, що на сьогодні є характерним для нашої держави, постає нагальна необхідність максимального сприяння і створення умов з боку владних структур задля успішного розвитку малого підприємництва, що сприятиме розв'язанню соціальних проблем та економічному зростанню України. Можливим вирішенням таких проблем малого підприємництва як кредитування, співпраця з державою

на рівні держзакупівель, вплив контролюючих органів, корупція в Україні, є створення системи з прозорими і ефективними нормами регулювання підприємницької діяльності.

Список літератури: 1. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles>. 2. Бізнес портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finance.lg.ua>. 3. Експертно аналітичний портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/doing-business/info>. 4. Офіційний сайт «УкрЕксімБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eximb.com/ukr/sme/loans/conditions>. 5. «Зелена книга малого бізнесу України 2012» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfi.org.ua>. 6. Закон України «Про державні закупівлі». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2289-17>. 7. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь / [К.О. Ващенко, З.С. Варналій, В.С. Воротін, В.М. Геєць, Е.М. Кужель, О.В. Лібанова та ін.]. – К.: Держкомпідприємство, 2008. – 226 с. 8. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.08 № 523-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/523-17>. 10. Мале та середнє підприємництво є засобом існування та стимулом самовдосконалення для мільйонів людей як в Україні, так і в цілому світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=129962. 11. Основні показники розвитку малих підприємств / Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Стаття рекомендована до друку канд. фіз.-мат. наук, доц. О.М. Нащекіною

Надійшла до редколегії 18.02.2013.

УДК: 334.012.64

Взаємодія держави та малого бізнесу в Україні / Максименко Н.Д. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків: НТУ «ХПІ», 2013. – № 69(1042). – С. 105-109. Бібліогр.: 11 назв.

В статье рассмотрены основные проблемы малого бизнеса в Украине. В частности, внимание уделяется анализу взаимодействия государства и малого бизнеса. Сформулированы предложения по поддержке предпринимательства в Украине со стороны государства.

Ключевые слова: малый бизнес, госзакупка, кредит, финансы, экономическое развитие.

In article the main problems of small business in Ukraine are considered. In particular, the attention is paid to the analysis of interaction of the state and small business. Offers on support of business in Ukraine are formulated from the state.

Keywords: small business, government purchase, credit, finance, economic development.